

Büyük Taarruz'da Çiğiltepe'nin Alınması ve Sinanpaşa (Sincanlı)

Ovasının Düşmandan Temizlenmesi

Capturing Çiğiltepe in the Great Offensive and Mopping Up of the Enemy in Sinanpaşa (Sincanlı) Plain

Dr. İbrahim BAŞ¹

Öz

Bu çalışmada Büyük Taarruz'un önemli aşamalarından biri olan Çiğiltepe Savaşı, Çiğiltepe'nin Yunanların elinden alınması ve Sinanpaşa Ovası'nın düşmandan temizlenmesi işlenmiştir. Çalışma Cumhuriyet Arşivi, ATASE Arşivi ve Türk Tarih Kurumu arşivlerinden arşiv belgeleri ile bu konuda hazırlanmış tez, kitap ve makalelerden faydalanılarak değerlendirilmiştir. Büyük Taarruz'da Türk Ordusu'nun zaferleri Sakarya Savaşı öncesinden beri gelen planlı hazırlıkların neticesidir. Sakarya Savaşı öncesinde Mustafa Kemal Paşa TBMM'den tam yetki isterken düşmanın bütün cephelerde hangi savaş planlarıyla bozguna uğratılabileceğini düşünmeye başlamıştır. Böylece Batı Anadolu'yu düşmandan temizlemek için yapılması gereken çalışmalar sırasıyla uygulamaya konulmuştur. Büyük Taarruz'un Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlayan bir savaş olduğu söylenebilir. Türk Ordusu 13 Eylül 1921 günü Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanmasına rağmen daha zor ve uzun sürebilecek bir taarruz harekâtına girebilecek imkân ve kabiliyette değildi. Eğitim, asker sayısı ve teçhizat açısından birçok eksiklikleri vardı. Mustafa Kemal Paşa bu durumu bildiği için bir taraftan orduyu yeni bir taarruza hazırlarken diğer taraftan uluslararası diplomasi çalışmalarını da sürdürmüştür. Büyük Taarruz'da 1. ve 2. Ordu birlikleri ile taarruz başlatılmış, Afyon bölgesinde yerleşmiş Yunan birliklerine 1. Ordu birlikleri, Afyon'un kuzeyi ve Kütahya bölgesindeki Yunan birliklerine de 2. Ordu birlikleri taarruz ederek, düşman yerleştiği tepelerden Sinanpaşa ovasına kaçışa zorlanmıştır. Güney ve kuzeyden gelen Türk birliklerince düşmanın burada imha edilmesi planlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922, Çiğiltepe Savaşı, Süvari Kolordusu, Sinanpaşa (Sincanlı) Ovası, Başkomutan Meydan Muharebesi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

In this study, the Battle of Çiğiltepe, one of the important stages of the Great Offensive, the capture of Çiğiltepe from the Greeks and the cleansing of the Sinanpaşa Plain from the enemy were discussed. The study was evaluated by making use of archive documents from the archives of the Republic Archive, ATASE Archive and the Turkish Historical Society Archive, as well as thesis, books and articles prepared on this subject. The victories of the Turkish Army in the Great Offensive are the result of planned preparations since the Battle of Sakarya. Before the Battle of Sakarya, Mustafa Kemal Pasha, while asking for full authority from the Grand National Assembly of Turkey, started to think about which war plans could be used to defeat the enemy on all fronts. Thus, the works to be done in order to clear Western Anatolia from the enemy were put into practice, respectively. It can be said that the Great Offensive was a war that provided the foundation of the Turkish Republic. Although the Turkish Army won the Battle of Sakarya on September 13, 1921, it did not have the means and ability to engage in a more difficult and longer offensive operation. It had many shortcomings in terms of training, number of soldiers and equipment. Since Mustafa Kemal Pasha knew this situation, on the one hand he prepared the army for a new attack, on the other hand he continued his international diplomacy studies. In the Great

¹Türk Tarih Kurumu, ibobas03@gmail.com

Atf için (to cite): Baş, İ. (2022). Büyük Taarruz'da Çiğiltepe'nin alınması ve Sinanpaşa (Sincanlı) Ovasının düşmandan temizlenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(100). Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı, 222-247.

Offensive, an attack would be launched with the 1st and 2nd Army units, the 1st Army would attack the Greek troops settled in the Afyon region, and the Greek troops in the north of Afyon and the Greek troops in the Kütahya region, the 2nd Army units would be forced to flee from the hills where the enemy settled to the Sinanpaşa plain. It was planned to destroy the enemy here by Turkish troops coming from the south and north.

Keywords: Great Offensive, 26 August 1922, Battle of Çiğiltepe, Cavalry Corps, Sinanpaşa (Sincanlı) Plain, Battle of the Commander-in-Chief

Paper Type: Research

Giriş

Büyük Taarruz 20. yüzyılın başından 1922 Ağustos ayına kadar büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ni parçalama politikalarını sürekli uyguladıkları kötü gidişi tersine çeviren, Türk tarihinin önemli bir dönüm noktasıdır. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda -yanında savaşa girdiği İttifak Devletleri- yenilince şartları ağır olan Mondros Ateşkes antlaşmasına imza atmak zorunda kalmıştır. İtilaf Devletleri bu savaşın akabinde Osmanlı Devleti'ne Sevr Antlaşması'nı imzalatmışlardır. Bu antlaşma ile vatanın çok önemli toprak parçaları elden çıkmış, en önemlisi ordusu dağıtılarak silahları elinden alınmıştır. Ancak bu zor zamanda Türk Milleti'nin makus talihini yenme azminin yeniden canlandırılması gerekiyordu. Bu azmin ortaya çıkması için de ateşleyici bir güce ihtiyaç vardı. Mustafa Kemal Paşa 9. Ordu Kıtaatı Müfettişliğine atandığı için 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmıştır (Gazi M. Kemal, 2007, s. 5). Amasya Genelgesi ile ülkenin ve milletin genel durumunun tespiti yapıp, çözümün nasıl olacağına dair kararlar alınmış, peşinden Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi'nde birlik olma azmi ve düşmana karşı Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde mücadele etme gayreti ortaya çıkmıştır. İngilizlerin İstanbul'u işgali sonrası Meclis-i Mebusanı baskı ile 11 Nisan 1920 tarihinde kapattırmaları sonucu Anadolu'ya gelebilen Mebuslar ile 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. TBMM'nin açılması ile kurulan hükümet öncelikle düzenli ordunun kurulmasını sağlamış ve ülke yönetimini aynı merkezde toplamıştır. Böylece diplomasi ve düzenli askeri mücadele sayesinde ülkenin güney doğusu ve güneyinin düşmandan temizlenmesine vesile olmuştur.

Bunun akabinde Batı Anadolu'yu işgal eden Yunan kuvvetlerinin Batı Anadolu'dan temizlenerek, ülkenin tamamen düşmandan kurtarılması planı uygulamaya konulmuştur. Uygulamaya giren bu taarruz planının zafere ulaşması için mücadele edilmiştir. Bunun için Büyük Taarruz; Türk'ün devletiyle, ordusuyla, ekonomisiyle ve bütün yönleriyle çöktü sanıldığı bir anda Türk Milleti'nin yeniden diriliş âbidesidir (Genç, 1996, s. 168).

Büyük Taarruz'da Türk Ordusu'nu zafere götüren sürecin etkili nedenlerinden birisi de yörenin sahip olduğu fiziki coğrafya şartlarını bilip, ona göre planlama yapmasıdır. Afyon ve çevresinde platolar ve bu platolar üzerinde yükselen sıradağlar mevcuttur. Bunlar; Afyonkarahisar'ın güneyinde sıralanan Kumalar (Sandıklı) dağı, batısında yer alan Ahır dağı ve kuzey batısında yer alan İlbulak dağıdır. Kumalar dağı'nın kuzeyinde bulunan Kocatepe Büyük Taarruz'un sevk ve idare edildiği tepedir. Afyon'un batısındaki Ahır dağı ise Büyük Taarruz'da Yunan ordusu ile çatışmaların büyük bir kısmının cereyan ettiği alandır. Çiğiltepe Ahır dağları içerisinde bulunmaktadır. Bu sıra dağlar bölgesinde üç ova bulunmaktadır. Bunlar; Afyon Ovası, Sandıklı Ovası ve Sincanlı (Sinanpaşa) Ovasıdır. Mustafa Kemal Paşa ve Türk Ordusu yönetim kadrosu bu coğrafi yer şekillerini iyi bir şekilde inceleyip, savaş planlarını bu şartlara göre oluşturdukları için zafere giden yolda önemli bir katkı sağlamışlardır (Taş, 2010, s. 8-9).

Bu çerçevede Millî Mücadele birliklerinin daha organize savaşabilmeleri için Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti düzenli ordunun kurulmasına karar vermiştir. Düzenli ordunun kurulmasından itibaren Batı Anadolu'daki Yunan kuvvetlerinin yaya, hava ve karadaki bütün hareketleri takip edilip Kocaeli, Eskişehir, Afyon, Aydın vb. yerlerdeki düşman ordusu

hareketleri Erkan-ı Harbiye Riyaseti ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne günlük olarak ulaştırılmıştır (BCA, 30-10-0-0 54 354 34, harp raporları, s. 1-22).

Kurulan bu düzenli ordu ile Kuzeyden Polatlı yakınlarında Sakarya Nehri'ne kadar gelen, daha güneyden Afyon'a kadar gelen Yunan birliklerinin nasıl yenilebileceği planlanmaya başlanmıştır. Bundan dolayı Sakarya Savaşı öncesinde Mustafa Kemal Paşa Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nden orduyu yönetmek üzere tam yetki talep etmiş, bu talebi kabul edilerek tam yetki verilmiştir (Gazi M. Kemal, 2007, s. 402-403). 5 Ağustos 1921 tarihinde alınan bu yetki ile yönetilen Sakarya Savaşı'nı 13 Eylül 1921'de Türk Ordusu kazanınca geriye çekilen Yunan birliklerinin önemli bir kısmı Afyon bölgesine kaydırılmıştır.

Sakarya Savaşı sonrası bütün bu çalışma ve hazırlıklar Türk Ordusu'nun lehine Yunan Ordusu'nun aleyhine işlemeye başlamıştır. Yunanistan'ın iç ve dış siyasi durumu bozulmuş, yıkıcı parti kavgaları ve partizanlık ordu içine de sirayet etmiş, komutanlar barış taleplerini dile getirmeye başlamışlardır. Bunun yanında Türk Ordusu'nun -teçhizat ve lojistik imkanlar bakımından değerlendirildiğinde- Yunan Ordusu karşısında başarı şansı zayıf görünse de 10 aylık bu hazırlık sürecinde eğitim yönünden de önemli mesafe alınmıştır. Dolayısıyla Büyük Taarruz başlarken Türk Ordusu sevk ve idare ile moral bakımından Yunan Ordusu'ndan üstün duruma gelmiştir.

Aşağıdaki 1 numaralı haritada görüldüğü gibi 26 Ağustos 1922 günü başlayan Büyük Taarruz sırasında mavi dalgalı işaretle gösterilen mevkilere yerleşmiş olan Yunanlara, kırmızı işaretle numaralandırılmış yerlerde mevzilenmiş Türk Ordusu birlikleri tarafından taarruz edilerek imha edilmesi planlanmıştır. Yunan ordusunun yerleştiği yay şeklindeki mevki 1. ve 2. Ordu tarafından kuşatılarak Büyük Taarruz başlayacaktı. 2. Ordu (3. ve 6. Kolordulara bağlı 5 piyade ve 1 süvari tümeni ile) Eskişehir-Afyon Cephesi'nde Kazuçuran Yaylası, Kuzviran, Kıyır Boğazı, Oyuklutepe ve Dede Sivrisi mevkiilerindeki düşmana kuzeyden taarruz edecekti. 1. Ordu ise (1. ve 4. Kolordularla 5. Süvari Kolordusu ve 3 müstakil tümen (9 piyade ve 3 süvari tümeni) ile düşmana Afyon'un Güney Batısından kuzeye doğru taarruz edecekti. 2. Kolordu da ihtiyatta bekleyecekti.

1. Ordu Afyon'un güneyinden başlayarak Kalecik Sivrisi, Erkmen, Belen, Tınaz (Senirköy), Kılınçarslan, Ahmet Paşa, Sinanpaşa, Çayhisar'a doğru uzanan Zafer Dağları'nın zirvesindeki Kocatepe, Kömürtepe ve Sakartepeye yerleşmiştir. Bu mevkiilerin daha aşağı ve kuzeyinde yerleşik bulunan düşmana taarruz ederek Afyon ve Sincanlı Ovalarına doğru kaçışa zorlayacaktı. Kuzeyden de 2. Ordunun kuşatması ve 5. Süvari Kolordusunun Çiğiltepe'nin arkasından sarp geçitleri aşarak Çayhisar, Kırka, Kınık ve Tazlar Köyüne uzanan Ahır Dağları'nı geçip Sincanlı Ovası'nın batısına inerek Yunan Ordusu'nun batıdan ikmal yolunu kapatması hedeflenmişti. Böylece düşmanı Sinanpaşa (Sincanlı) Ovasında kuşatıp imha etme taarruz planı uygulanacaktı.

1. Türk Ordusu'nun Büyük Taarruz Hazırlıkları

Yunan Küçük Asya Ordusu'nun hedefi Türk Ordusu'nu imha ederek Anadolu'da Elen kültürünü hâkim kılmaktı. Bunu yapabilmek için de askeri güçlerini kullanarak halkı sindirip, Türk nüfusunu azaltıp, Anadolu'nun demografik yapısı ve statüsünü değiştirebileceklerini düşünüyorlardı. Zamanla Yunan ordusu Anadolu'yu işgal ettiklerindeki taarruz kabiliyetini kaybetmiş, moral, motivasyon ve süvari üstünlüğünü Türk Ordusu'na kaptırmıştır. Bunun için Sakarya Savaşı'nda yenilmiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır (Görgülü, 1992, s. 49-50).

Özellikle Sakarya Savaşı sonrasında düşmanı Anadolu'dan tamamen atmak için taarruza geçebilmek amacıyla askere olan ihtiyaçtan dolayı seferberlik ilan edilse de Batı Cephesi'nin sağlam yapılandırılması anlamında 1. Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa'nın araştırmaları, Genelkurmay Başkanlığı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın isabetli tespitleri ordunun Büyük Taarruz öncesinde lojistik açıdan da desteklenmesi gerektiği kanısını oluşturmuştur. Bu maksatla 10 Ekim 1921-30 Temmuz 1922 tarihleri arasında alınıp, eğitilen

askerlerle Batı Cephesi birlikleri 200.000'e yaklaşmıştır. Bununla birlikte bu askeri birliklerin günlük iaşesi, giyimi, teçhiz edilmesi için maddi kaynak temini önemli bir sorun haline gelmiştir (Erdaş, 2014, s. 433).

Bu duruma göre bakıldığında Büyük Taarruz planı 1921 yılı sonbaharında hazırlanmıştır. Ancak arazide yapılan incelemeler, düşman hakkında elde edilen bilgiler ve komutanların fikirlerine göre bazı değişiklikler yapılmıştır. Yunan ordusuna karşı geniş kapsamlı bir harekâta geçebilmek için detaylı ve kapsamlı bir hazırlık çalışması sürdürülmüştür. Taarruzun kuvvetli bir sıklet merkeziyle Afyon'un güney batısından başlatılması ve taarruza katılacak tümen sayısının 10'dan 12'ye çıkarılması kararlaştırılmıştı. Ayrıca Başkomutanlığın 19 Kasım 1921 tarihli emriyle Batı Cephesi Komutanlığı'nın kuruluş ve yapısında değişiklik yapılarak ordu sayısı ikiye çıkarılmıştır (Türkmen, 2010, s. 88).

Büyük Taarruz'da askerin sıhhi hizmetlerinin de nasıl sağlanacağı önceden düşünülmüştür. 26 Ağustos 1922 günü başlayan Büyük Taarruz'da 18 sıhhiye bölüğü, her firkada bir seyyar hastane kurulmuş, bölgede ihtiyaca göre hastaneler oluşturulmuştur. Harekât başlayınca seyyar hastaneler orduyu takip ederek tedavi hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Nakil araçlarının azlığına rağmen birliklerin arkasında ilerlemelerini aksatmadan sürdürmüşler, hasta askerlerin şifa bulması için gayret etmişlerdir. Konya Mecruhîn Hastanesi Büyük Taarruz sırasında ağır yaralı askerlerin tedavileri için önemli bir görev ifa etmiştir (Kurnaz Şahin, 2014, s. 1259-1260).

Sıhhi hizmetle görevli kurumların eksik personel ve malzemelerinin tamamlanması konusunda büyük bir çaba gösterilmiştir. Gülhane'de staj yapmakta bulunan doktor adaylarının eğitim süreleri iki ay kısaltılıp, yapılan sınavla bu doktor adaylarının birliklerin seyyar hastaneleri ve Anadolu'daki diğer hastanelere tayinleri yapılmıştır. Ayrıca İstanbul'da olan rütbesi yarbaydan aşağı askeri doktorlar ivedilikle göreve çağırılmıştır. Yine Hilal-i Ahmer'in (Kızılay) temin ettiği küçük kamyonlar yaralı nakli yapabilecek hale getirilerek Yaralı Nakliye Müfrezesi oluşturulmuş ve cepheye gönderilmiştir. Savaşın ağırlık merkezi düşünülerek Konya ve Adana'da oluşturulan hastanelerin 20-30 bin yaralıyı barındırıp, tedavi edebilecek donanım oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında Kayseri ve Niğde'de 1000'er yataklı, Adapazarı'nda 500 yataklı hastaneler açılmıştır (Erdaş, 2014, s. 432).

Büyük Taarruz öncesi Türk Hava Kuvvetleri cephe gerisini Yunan uçaklarına kapatmak amacıyla set çekme görevi sürdürüyorlardı. Bu amaçla 24 Temmuz 1922 tarihinde Cemal Bey ve Yüzbaşı Reşit Bahaettin Yunan cephesini gözetleme ve Yunan uçaklarına gözdağı maksadıyla uçuşa başlayınca Akarçay bölgesindeki Yunan uçak karargâhından iki uçak havalanıp, Türk uçağına saldırmışlar, Yunan uçaklarını karşılayan Türk havacılar bir Yunan uçağını Sincanlı Ovası'nda, diğer Yunan uçağını da Akarçay bölgesinde düşürmüşler ve Akarçay'daki Yunan karargâhını da bombalamışlardır. Ancak bu karargâhtan kalkan başka iki uçak ise Cemal Bey ve Yüzbaşı Reşit Bahaettin'i şehit etmişlerdir (Beyoğlu, 2010, s. 180).

Bu dönemde yabancı basın kendi ülkelerinde Yunanları haklı, Türkleri haksız gösteren haberler yayınlamaya başladılar. Özellikle İngiliz basını Sivas Kongresi'ne kadar Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele hareketini çok önemsemedikleri için iç sayfalarda kısa haberlerle geçiştiriyorlardı. Ancak Sivas Kongresi'nden sonra tamamen Türklerin aleyhinde haberler yayınlamaya başladılar. Bir gazetede baş sayfalarda "Âsi Türklerin oluşturduğu tehlikeler" i yazarken, diğer sayfalarda Yunanların haklı olduğu, İzmir'e İtilaf Devletleri'nin izniyle mütareke hükümlerine göre çıktığı anlatılıyordu. Bir başka gazete "Ermenilerin Türkler tarafından katledildikleri" gibi Türkler aleyhinde haberler yapıyorlardı (Aybars, 1996, s. 81).

Amerika kamuoyunu yönlendirme anlamında Amerikan basını da aynı şekilde Yunanistan'ı haklı göstermeye çalışan basın faaliyetlerinde bulunuyordu. Bunlardan The New York Times'da aynı içerikli yayınlar yapıyordu. Bu gazetede 16 Haziran 1922 tarihli "Yakın Doğu Sorununun Çözüm Yolları" başlıklı yazıda bahse konu sorunu Türklerin çözmelerinin mümkün olmadığı bu sorunun çözülmesi için Yunanistan'ın Anadolu'ya girdiği gibi anlamsız

ifadeler yer alıyordu. Ancak Yunanistan'ın İzmir ve Batı Anadolu'da tutunamayacağı korkusunun Amerikan basınında oluştuğu da görülmektedir (Öztoprak, 1996, s. 153).

Büyük Taarruz öncesi dünya basınında Türklere karşı olumsuz haberler yapan yayın organlarına karşı yerel basın da Türklerin Millî Mücadele'deki haklılığını anlatan haberler yapması gerekiyordu. Büyük Taarruz başlayınca kadar gizlilik prensibinden dolayı Türklerin taarruz edeceği ile ilgili Anadolu basınında fazla haber yer almamıştır. Büyük Taarruz'un başlamasıyla Ankara Hükümetinin resmi yayın organı durumundaki Hakimiyet-i Milliye Gazetesi 27 Ağustos'ta "Dün Sabahtan İtibaren Bütün Cephelerde Kahraman Ordumuz Cani Düşmanla Çarpışmaya Başladı" başlığıyla ilk haberi vermiştir (Uzun, 2014, s. 1082).

Büyük Taarruz hazırlıkları sırasında çalışmaların gizlilikle yapılması esas olarak belirlenmişti. Bu çerçevede o dönemde yayınlanan Varlık Gazetesi'nin Büyük Taarruz'da Afyon başlığı altında incelendiğinde 3 Ağustos-25 Ağustos 1922 tarihleri arasında Türk Ordusu'nun hazırlıkları ile ilgili hiçbir habere rastlanmamaktadır. Bu tarihler arasındaki haberler: Yunanistan'ın Anadolu'daki askeri hazırlıkları, İstanbul'u işgal etme ve ablukaya alma istekleri, bu isteklere İtilaf Devletleri ve Rusya'nın tepkileri, Yunanistan'ın taciz taarruzları, Avrupa'daki siyasi gelişmeler, İngiltere'nin Yunanistan'ı destekleyen politikaları, Loyd George'un Yunanistan'ı destekleyen politikaları, bunlara İngilizlerin muhalefeti, Fransızların eleştirileri, Türk-Yunan savaşını sona erdirecek sözde barış konferansı toplama çabaları gibi mevzular gazetenin konusu olmuştur. Sadece 27 Ağustos'ta "Taarruz Başlamıştır" başlığı ile taarruzla ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonraki günlerde taarruz konusu işlenmiştir. Büyük Taarruz hazırlık çalışmalarında gizlilik prensibine uyulduğu görülmektedir (Derinsu Dayı, 2010, s. 110).

Sakarya Savaşı'nda yenilmiş ve tekrar toparlanıp taarruza geçmeyi planlayan Yunan Ordusu'nu Afyon-Kütahya bölgesinde de yenip bütün Batı Anadolu'dan temizlemeyi düşünen Mustafa Kemal Paşa ve üst düzey komutanlarımız bu düşüncüyü sadece düşünce safhasında bırakmamış, orduyu asker takviyesi, askerin eğitimi, silah ve teçhizat temininin yanında yapılacak taarruz için fikir jimnastikleri ve tatbikatlar da yapmışlardır. Şükrü Sökmensüer'in kendisi ile 1972 yılında yapılan bir mülâkatta Büyük Taarruz öncesi durum ile ilgili anlattıkları bu çalışmalara iyi bir örnektir. Şöyle ifade etmiştir:

Atatürk Umumi taarruz sırasında Ilgın'a geldi. Ilgın, süvari grubunun, yani Fahrettin (Altay) Bey'in kumandasında idi. Ben de birinci şubede, Harekât Şubesinde vazifeli idim. Atatürk umumî taarruz hazırlığı sırasında süvari grubunun vaziyetini tespit etmek üzere ve gereken malumatı ve tetkiki yaptıktan sonra bir plan tatbikatı yaptı. Bu tatbikat Yunanlılar ve bizim hakiki durumumuz üzerine yapılmıştır. Beni Mavi (Yunan) Kuvvetler Başkumandanlığına, Ali Nuri Okday'ı da Kırmızı (Türk) Kuvvetler Başkumandanlığına tayin etti. Vazife olarak bu plan tatbikatı için ve plan tatbikatı başladığı zaman Atatürk harita üzerinde Mavi Ordunun ve Kırmızı Ordunun hakiki vaziyetini çizdi. Bize, bilhassa bana, şu vazifeyi verdi: "Kırmızı kuvvetin bir harekât hazırlığı ihtimaline karşı ne yapacaksın?" diye sordu. Ben de Mavi Kuvvetlerin kuva-yı askeriyesini Eskişehir'in güneyinde bir noktadan, Afyon'un doğusundaki Çay istikametinde taarruza geçirdim. Bir taraftan da süvari grubuna Sakarya istikametinde çekilmekte olan Kırmızı Kuvvetler süvari grubunu takip et emri verdim. Atatürk harekâtı durdurmuştu. Benim Kırmızı Kuvvetlerin bulunduğu hattın gerisindeki Çay istikametinde taarruz etmek kararımı sordu. Sebebi Kırmızı Kuvvetlerin, yani Türklerin Türk ordusunun Konya istikametinde çekilmesini önlemek ve Akdeniz'e doğru bu kuvvetleri sürmektir deyince, bundan apaçık olarak memnun oldu ve harekâtı durdurdu. Atatürk elimi sıktı oradan ayrıldı. Rahmetli Fahrettin Altay "Atatürk'ün takdirini kazandım" diye beni taltif etti (İnan, 1972, Mülakat, s. 2-6).

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi Büyük Taarruz hazırlıkları sadece asker, teçhizat, lojistik konularında yapılmamış, taarruz planlarının uygulanması ile ilgili fikir tartışmaları ve tatbikatlar da yapılmıştır.

2. Büyük Taarruz'da Türk ve Yunan Ordusunun İntikal Öncesi Yerleşimi

Bir numaralı haritaya bakıldığında mavi işaretli olan yerlerde Yunan birliklerinin yerleştiği görülmektedir. Türk Ordusu ise kırmızı ile gösterilen daha yükseklerdeki hâkim tepelere konuşularak, savaşı kazanmaya ve düşmanı vatanımızdan kovarak, temizlemeye tam olarak şartlanmıştır. Türk Ordusu Büyük Taarruz savaşını kazanmak ve düşman kuvvetlerini yurdumuzdan temizlemek için Afyon bölgesinde Kalecik Sivrisi, Erkmén Tepeleri, Belentepe, Tınaztepe, Kılınçarslan Tepeleri, Çiğiltepe mevkiilerine yerleşmiş bulunan Yunan kuvvetlerine hızlı ve rahat taarruz edebilmek için daha hâkim tepeler olan Kocatepe, Kömürtepe ve Sakartepe gibi mevkilere yerleştirilmiştir.

3. Büyük Taarruz Öncesi Türk ve Yunan Ordusu'nun Asker ve Silah Sayıları ile Bulunduğu Mevkilere Göre Muhtemel Taarruz Planları

Mondros Mütarekesi hükümlerince dağıtılan Türk birliklerinin yeniden toplanması için zamana ihtiyaç vardı. Mütareke ile Türk Ordusu hareket kabiliyetinden yoksun hale getirilmişti. 15. Kolordu askerini dağıtmamış olsa da Erzurum'daydı. 5 tümenlik asker Trakya, İstanbul ve İzmir bölgesinde kalmıştı. Dağılmış tümenlerin içinde piyade tüfeği, makineli tüfek ve topların çoğu çalışmaz durumdaydı. Donanma bakımsız halde, gemiler dört yıllık harpte çok yıpranmış, erlerin çoğu terhis edilmiş durumdaydı. Bunun için ordunun tamamen elden geçmesi gerekiyordu. Sakarya savaşı zaferiyle Türk Ordusu moral bulmuş ve düşmanı ülkemizden tamamen atma ümidi artmıştı (Ezer, 1997, s. 25-30).

Ancak ordunun asker, teçhizat, eğitim ve moral olarak hazırlanması belli bir süre alıyordu. Yunanların demiryolu boyunca taarruzuna karşı 1. Ordunun Batı Cephesi Komutanlığı'na yazdığı 24 Kânunusani 1338 tarihli 1. Ordu'nun Harekât-ı Harbiye Lâyihasında 1. Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa şu tespitlerde bulunmuştur. Düşmanın Afyon-Konya demiryolu boyunca taarruz için takip edebileceği maksada göre muhtemel taarruz şekilleri aşağıda görülen üç şekilde olabilir. Bunlar:

1. Eğer düşman yeni asker ve silah ile malzeme temini sağlayabilmişse, ancak bu durumda kesin sonuca gidebilecek taarruza cüret eder. Bu taarruzda Afyon doğusundan demiryolunun kuzey ve güneyinden dörder fırka ile cepheden taarruz ederek ordumuzu tespit edip, 6-7 fırka bir kuvvetle de bir ihata kolu oluşturup Emirdağ'ın doğusundan Akşehir-İlgin arasına yönelebilir. Eğer lojistik olarak yeterli desteği sağlayabilmişlerse bu yöntem tesirli olabilir.

2. Düşman elindeki kuvvetiyle Türk Ordusu'nu imha edemeyeceğine kani olur ve siyaseten Türk Ordusu'nun bir kısmını Akşehir-Hoyran gölleri arasında sıkıştırıp, faaliyetlerini sınırlamak isterse, bu durumda galip gelebilmesi için demiryolunu tahrip etme maksadını güder. Böyle bir durumda bir kısım kuvvetiyle Akarçay kuzeyinden taarruz edebilir. İkincisi ise bir kısım kuvvetle de Akarçay güneyinden taarruz eder. Böyle taarruz şeklinde galibiyeti hep şimal tarafta aramak zorundadır. Böylece Akşehir bölgesindeki kuvvetlerimizi kuzeyden çevirebilir. Bunun sonucu Emirdağ kuzeyinden Akşehir'in doğusuna kadar demiryolunu tahrip edebilir. Bu taarruz da başarılı olursa önemli bir avantaj yakalayabilir. Ancak Emirdağ-Keş dağı-Paşa dağı hattında düşmanın 6. fırkasına karşı Türk Ordusu 5 fırka ile mukavemet gösterebilir. Yunanların Akarçay güneyindeki Kızıl dağı-Görmez dağı-Hasanlı dağı hattındaki 1. Ordu karşı koyabilir. Ayrıca ihtiyatta bekleyen 2. Kolordu ile 1. Süvari fırkası Akşehir doğusuna yönelerek düşmanı burada ezabilir.

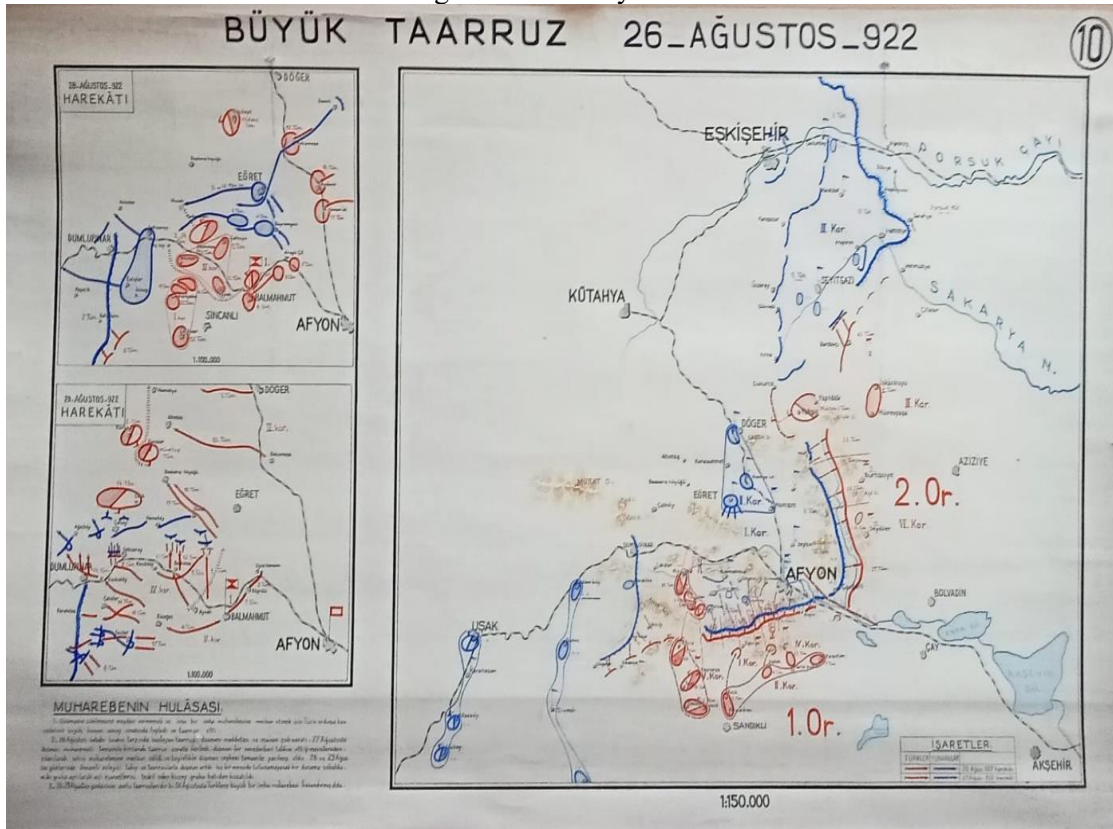
3. Düşman Türk Ordusu'na karşı galibiyet elde edemeyeceğini anlarsa daha geniş araziye işgal ederek 7-8 fırka ile Türk kuvvetleri üzerine yürüyebilir. Bununla birlikte 1., 2. ve 9. firkalarla, ihtiyat alayları ve süvari fırkasıyla Sandıklı, Dinar ve Denizli'yi işgal edebilir. Süvarisi ile de Antalya-Isparta arasına akınlar yaparak, Burdur gölü hattını ve bu hattın batısını ele geçirip, Dinar-Denizli demiryolu hattını tamir ederek Antalya'ya gelecek donanmasının yardımıyla Antalya-Burdur yolunu işler hale getirerek bölgedeki gücünü artırabilirdi (Türk İstiklâl Harbi II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 1. Kitap, 1967, s. 290-297).

Harbiye Lâyihasında I. Ordu muhtemel düşman taarruz planlarını bu şekilde tahmin edip, gerekli hazırlıkları yaparken düşman ordusu da bir taraftan ikmal yaparak hazırlanıyordu. Türk Ordusu öncelikle Yunan ordusunun taarruz yapma ihtimaline karşı ihtiyatta iken, Yunan ordusunun da aynı tereddütle beklemede olduğu tespit edilir. Her iki ordunun ağırlık merkezi Konya-Afyon-Uşak demiryolu istikametinde bulunuyordu. Düşmanın silah ve asker sayısı Türk ordusundan fazla ve üstün durumda olmasına rağmen Türk ordusunun da süvarisi çoktu. Düşman ordusunun nakil vasıtaları ve uçakları da sayıca daha fazla idi (Bkz. Tablo 1). Bundan dolayı süvari birlikleri vasıtasıyla gizlice baskınlar yaparak taarruz etme yöntemi belirlendi. Bu durumda Sakarya Zaferi sonrası taarruz hakkı ve ihtimali Türk ordusunda görünüyordu. Harita 1 ve 2'de görüldüğü gibi asıl etkili taarruz Afyon'un güneyinde I. Ordu tarafından yapılacaktı. 2. Ordu ise oyalama taarruzu yapacaktı. 5. Süvari Kolordusu da 1. Ordunun sol yanında Sandıklı bölgesinde yerleşip, düşmanın gerilerine sarkarak Yunan ihtiyat birliklerinin yetişmesini engelleyecekti. Böylece İzmir ile olan lojistik bağlantısını kesecekti. 6. Piyade Tümeni de Uşak'tan Sandıklı'ya gelen yolun Susuz Boğazı'nı kapatarak bu yönü emniyete alacaktı. Bu sırada iki ordunun asker, silah ve diğer vasıtaları ortalama şu şekilde idi (Altay, 1949, s. 40-41).

Tablo 1. Türk ve Yunan Ordusu'nun Asker ve Silah Sayıları

	TÜRK	YUNAN
Piyade	18 tümen (her biri 5 bin)	12 tümen (her biri 10 bin)
Süvari	5 tümen (15 bin)	1 tümen (3 bin)
Topçu	350 top (40'ı ağır)	370 top (70'i ağır)
Hava	20 uçak	30 uçak
Nakliye	150 otomobil	500 otomobil
Muharip	110.000	120.000

Harita 2. 26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Haritası

Kaynak: TTK Kütüphanesi, H/0291

Şuhut-Afyon yolu ile Sandıklı-Kılınçarslan arasındaki yol kısmen taşlı olan bir şosedir. Afyon'dan Çiğiltepe'ye kadar olan tepeler düşmanın yerleştiği ve savunmada kolaylık sağlayan bir durumda idi. Buralara yönelik yapılacak taarruzda tekerlekli ve ağır topları sürmek çok zordu. Akarçay'dan Çiğiltepe'ye kadar olan yerlerde düşmanın 4. ve 1. Fırkaları bulunmaktaydı. Çiğiltepe hattına karşı güneyden yapılacak bir taarruzda düşmanın 1. ve 4. Fırkaları ile müstakil bir alay olan 49. Alay bulunmaktaydı (Türk İstiklâl Harbi II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 1. Kitap, 1967, s. 338-340).

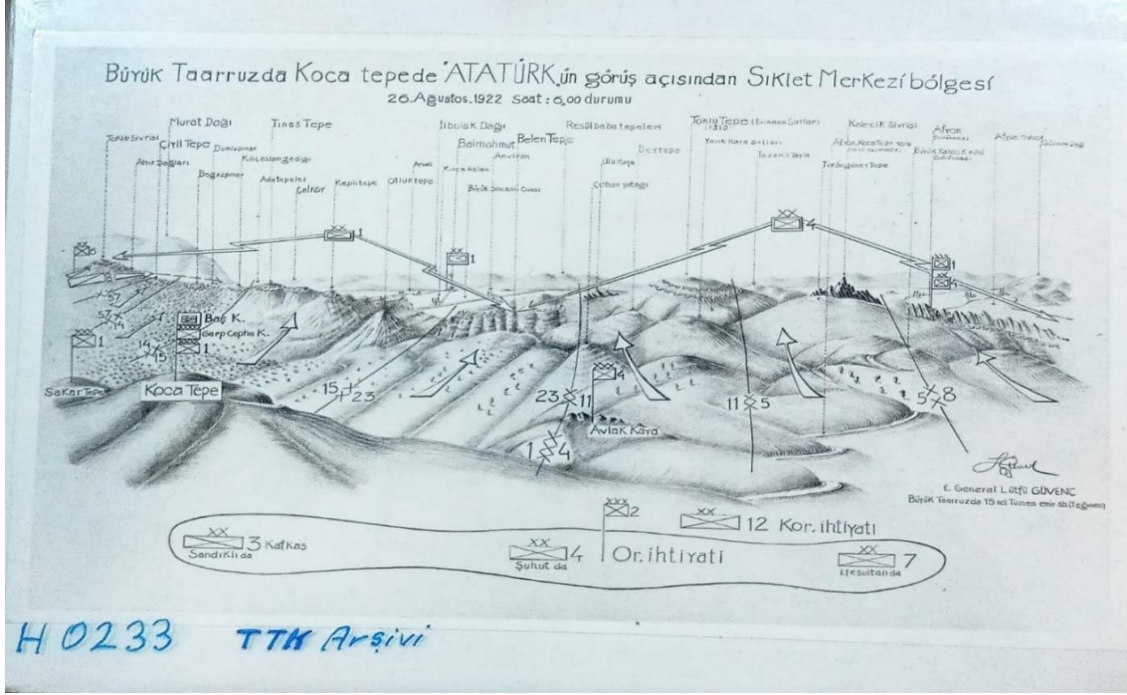
Türk birlikleri Afyon'un güney mıntikasından yapılacak bir taarruz ile Afyon'u alıp, düşmanın fırkalarını tek tek yenebilirdi. Ayrıca 2. Ordu'nun yapacağı taarruz ile de Hasanköy ve Gazlıgöl'e yönelerek düşmanın 1. ve 2. Kolordularını ezip, Afyon-Uşak demiryolu hattını ele geçirerek düşmanın ulaşım imkanını engelleyebilirdi. Taarruzun 1. gününde Süğlün-Çiğiltepe sırtları ve Afyon'u alarak Büyük Sincanlı Ovası'na inilebilirse ihata hareketinin devamı için 2. gün tekrar taarruz ile Balmahmut sırtlarına kadar elde etmek gerekecekti. 1. gün mağlup olup geri çekilen düşmanın 1. ve 4. Fırkalardan başka Sinanpaşa (Sincanlı) Ovası'nda 7. ve 13. Fırkalarıyla da karşılaşılacaktı. Yine 12. ve 5. Fırkalarla tren ve otomobillerle getireceği 2. Fırkanın da karşımıza çıkabileceğini hesaba katmak gerekirdi (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 1. Kitap, 1967, s. 341-342).

Süğlün kuzeyindeki sırtlardan Çiğiltepe'ye kadar olan düşman mevzileri 30 km uzunluğundadır. Düşman mevzilerinin en önemli kısmı Beydağ kuzeyindeki 1310 rakımlı Erkmentepedir. Bu tepenin zaptı neticesinde taarruz eden ordu Afyon Ovası'na ve Afyon'a hâkim olur. İkinci derecede önemli olan mevzi Tınaztepedir. Tınaztepe'yi zapt eden Kılınçarslan bölgesine de hâkimiyet sağlar. Tınaztepe'den Erkmen sırtlarına ve Küçükkalecik sivrisi arasındaki Belentepe, Kilikmezarı ve Toklutepe mevkiileri de taarruzun devamı için çok önemlidir. Tınaztepe'yi aldıktan sonra doğuya doğru yapılacak ihata hareketlerine karşı düşman ordusu Beytepe-Türkmentep-Kayaüstü hattında müdafaasını sürdürebilir. Küçükkalecik Sivrisi-Toklutepe hattına taarruz edecek olan fırka bu taarruzunu Kulaklıkaya-Kırkpınar hattı üzerinden uygulayabilir. 5. Süvari kolordusu da vaziyetin durumuna göre Çiğiltepe-Ahır dağları hattında taarruz ile görevlendirilmiştir (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 1. Kitap, 1967, s. 343).

Düşman tahkimatı bazı yerlerde iki hatlı olmasına rağmen mevzilerin derinliği az, asıl muharebe hattının ilerisinde de muharebe ileri kolları, ileri mevziler bulunmadığından Türk keşif kolları Yunan asıl muharebe hattına kadar sokulup keşif yapabiliyorlardı. Ancak mevzilerin önlerinde tel örgü engelleri bulunmaktaydı. Yunan kuvvetleri Çiğiltepe batısındaki sarp ve yüksek dağları değil de 15 km gerisindeki Toklu Sivrisinde bir savunma hattı kurmuştu. Açık bırakılan bölgede bulunan dar geçit gündüzleri Yunan süvari bölüğü ile tutuluyor, geceleri bu bölük geriye çekiliyordu. Böylece Türk Süvari Kolordusu için bir geçit noktası bulunmuştu (Demiralay, 2009, s. 10).

4. Türk Ordusunun Büyük Taarruz'da 26 Ağustos 1922 Günü Taarruz Ettiği ve Aldığı Mevkiler

Harita 3. Büyük Taarruz'da Düşman ve Türk Müntikalarının Kocatepe'den Görünümü

Kaynak: TTK Arşivi, H 0233

Yukarıdaki 3 numaralı harita Büyük Taarruz'da 15. Tümen Emir Subayı (Teğmen) olan Emekli General Lütfü Güvenç'in Türk Tarih Kurumu'nda Atatürk ve Yeni Türkiye Araştırma Merkezi (AYTAM) Müdürü olan Prof. Afet İnan'a 13 Eylül 1972 tarihinde hediye ettiği ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve diğer komutanların savaşı yönettiği ve gözlemediği, Kocatepe'deki gözlem yerinden Yunan ve Türk kuvvetlerinin yerleştiği müntikaları göstermektedir.

Büyük Taarruz 26 Ağustos 1922 günü sabahın erken saatinde başlaması için planlanmıştı. Sabah Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ve 1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa taarruzu yönetmek ve birliklerin durumunu izlemek üzere Kocatepe'deki gözetleme noktasına hava ağarmadan gelmişlerdi. Topçu ateşinin 4:30'da başlaması düşünüldüğü halde yoğun sisten dolayı saat: 5:00 sıralarında başlatıldı. Topçu birliklerinin tahrip ve imha ateşleri akabinde piyadeler ilerlemeye başladılar. Saat: 5:30 sıralarında Yunan topçusunun top ateşleri olsa da çok etkili olmadı. Türk piyadesinin hızlı hareketi sonucu 10. Alayın 2. Taburu Poyralıkaya'ya, 9. Alayın 3. Taburu Kalecik Sivrisine ve hücum taburu da 1 numaralı tepeye hücum ederek buraları ele geçirdi. Saat: 4:30'da 127. Alaydan Kulaklıkaya ve Kırkpınar sırtlarına gönderilen iki piyade bölüğü bu tepeleri direnç görmeden işgal etti. 26 Ağustos 1922 günü öğleden sonra ilk olarak uçak bölüğünden ortada görünmeyen Yunan ihtiyat taburunun yerinin tespit edilmesi, Tokuşlar-Çobanözü bölgesinde olan 5. Süvari Kolordusunun durumu ile Döğër-Afyon, Gazlıgöl-Afyon ve Altıntaş-Dumlupınar yollarındaki düşman faaliyetleri hakkında bilgi istendi. Sabah başlayan 4. Kolordu'nun Kurtkaya taarruzu, 11. Tümenin Erkmentepe taarruzu, 4. Kolordunun Tezeklikaya taarruzu devam ediyordu. 1. Kolordu'nun 23. Tümeni Belentepe'yi, 15. Tümeni Tınaztepe'yi, 14. Tümeni de Kılınçarslan Tepelerini ele geçirdi (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 89-98).

Büyük Taarruz'un başlamasıyla birlikte Başkomutan Mustafa Kemal Paşa savaşın safahatını İcra Vekilleri Riyasetine çektiği telgraflar ve yazdığı mektuplarla bildirmiş, Büyük

Taarruz'daki hızlı taarruz şeklinin düşmanın moralini alt üst ettiğini, şaşkınlık ve korku içinde mıntıklarını terk ederek kaçışmaya başladıklarını günlük olarak bildirmiştir. Ayrıca her bir mıntıkadaki taarruz ve savaşı detaylı bir şekilde anlatmıştır (BCA, 30-10-0-0 54 355 7, Telgraflar, s. 1-22).

Büyük Taarruz için ordunun cephedeki hazırlığı, askerinin morali, inancının kuvveti TBMM'de hissedildikçe milletvekilleri bu ruh halinden doğrudan etkileniyorlardı. Mustafa Kemal Paşa ve komutanların Büyük Taarruz'un başlama tarihi ile ilgili aldığı karar, gizlilik prensibinden dolayı TBMM'ne de bildirilmemişti. Büyük Taarruz sabah 04:30'da başlamasına rağmen, bu heyecanlı haber Meclis'e 26 Ağustos 1922 günü saat: 13:50'de yapılan gizli oturumda İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Orbay tarafından anlatılmış ve gizli oturumda değerlendirilmiştir (Şahin, 2010, s. 230).

5. Büyük Taarruz'un İlk Günü Türk Ordusunun Taarruzu Sonrasında Yunan Ordusunun Durumu

Yunan Başkomutanı Hacıanestis Anadolu'daki denetlemeler sonunda kendi komutanlarının verdiği bilgiler çerçevesinde 1922 yılında Trakya'daki kuvvetlerini takviye etmeye başlamıştı. Haziran ortalarında İzmir bölgesinden 1.000 kişilik bir kuvveti, 28. Piyade Alayını ve Atina'da yeni kurulan 60. Alayı Trakya'ya sevk ederek 1922 yılı Temmuz'unda Trakya'daki Yunan 4. Kolordusunun mevcudunu 13.000'den 30.000'lere çıkartmış ve Tekirdağ'da 3. bir tümen kurulmasının hesaplarını yapıyordu. Bunun için Afyon bölgesindeki mevzileri koruyarak cepheyi Trakya bölgesinde daha da kuvvetlendirmeyi planlamıştı (Altıntaş, 2010, s. 67-68). Yunan komuta heyeti klasik bir savunma anlayışını benimsemiş Afyon güneyindeki yüksek, sarp ve arızalı arazinin geçilemez olduğunu düşünmüşlerdi. Yunan ihtiyat birliklerinin yerleştiği yerler bu durumu kanıtlıyordu (Altıntaş, 2010, s. 69).

25 Ağustos'u 26 Ağustos'a bağlayan gece Afyon'daki baloda Yunan kuvvetlerinin birkaç tümeni dans edip eğlenmişlerdi. 26 Ağustos sabahı başlayan Türk taarruzu karşısında korkuyla kaçıp, Türk topları menzili dışına çıkınca çare aramaya başlamışlardır (Yazman, 1972, s. 41).

Yunan Başkomutanı Hacıanestis Türk Ordusu'nun ilk taarruz haberini 26 Ağustos sabahı Yunanistan'dan vapura binerken 1. Kolordu Komutanı General Tirikopis'in: "Düşman taarruza başlamıştır, ordu çöküyor ve askerler komutanlarını terk ediyor." mesajıyla almıştır. Bunun üzerine emir komutayı Trikopis'e verip, İzmir istikametinde geri çekilmelerini emretmiştir (Türksoy, 2004, s. 63).

Afyon'da karargâhını kuran 1. Yunan Kolordusu Komutanı Tirikopis 26 Ağustos'ta Türklerin kolordu cephesine taarruz ederek Kazuçuran, Kalecik Sivrisi, Belentepe, Tınaztepe ve Kılınçarslan tepelerini ele geçirdikleri haberini alınca Yunan kolordu ihtiyatı olarak Erkmen köyünde bulundurduğu 5/42. Evzon Alayıyla dağ topçu taburunu 4. Yunan Tümeni emrine vererek Küçük Kaleciğe hareket ettirmiştir. 1310 rakımlı Erkmen Tepeleri bölgesinin sorumluluğunu adı geçen alayın komutanı olan Albay Plastras'ın emrine vermiştir. Ayrıca 4. Tümen komutanı Afyon güneyinde ihtiyatta bulunan 11. Alayı ile ileride bulunan 35. ve 8. Alaylarını takviye etmiştir. 1. Tümen Komutanı ise Küçükhüyük'te ihtiyatta bulunan 4. Alayı ve Balmahmut'ta bulunan 7. Tümenin 22., 49. ve 5. Alaylarını takviye etmiştir. 1. Tümen Tınaztepe'ye tekrar asker göndererek karşı taarruz yapmak istemiştir. Çayhisar bölgesinde çok sayıda Türk birliği gören Yunan 1. Kolordu Komutanı, Türklerin Yunanlıları Sinanpaşa Ovasından hatta bütün Anadolu'dan temizleyeceğini anlamıştı.

İzmir'de bulunan Yunan Küçük Asya Ordusu Komutanı Hacıanestis Afyon bölgesindeki Yunan birliklerinin sevk ve idaresini Yunan 1. Kolordu Komutanı Trikopis'e bırakmıştı. Bunun için 1. Kolordu Komutanı 7. Tümenlerini Balmahmut'a hareket ettirdi. Türk Ordusunun ele geçirdiği Kazuçuran mevkiindeki 5. Tümenlerini 13. Tümen ile takviye ettirip, taarruz yaptırdı ve Kazuçuran tepesini geri almayı başardı. Bu durum 1. Kolordu Komutanı

Trikopis'te kaybettikleri mevkiileri karşı taarruzlarla geri alabileceği ümidini oluşturdu. (Belen, 1970, s. 38-40). Bunun için kendi emrindeki 5. Tümenini 2. Kolordu emrine bırakarak, 9. İhtiyat tümeninin de Afyon'a gönderilmesini ve Toklu Sivrisinde bulunan 1/38. Evzon Alayına Türk Ordusu'nun sol yanını etkilemek üzere Çukurca'ya doğru taarruz etmesini emretti. Durumu İzmir'de bulunan Yunan Küçük Asya Ordusu Komutanı'na bildirdi. Fakat bu ordu komutanı aynı fikirde değildi. 2. Kolordu'nun 15. Tümenle beraber Çay doğrultusunda karşı taarruza geçmesini istedi. Ayrıca Uşak'ta bulunan piyade tümeni ile süvari tümenine Ahır Dağına giderek oluşan boşluğu kapatmalarını emretti. 2. Piyade tümeni Ahatköy bölgesinde Türklerin taarruzunu durdurmaya çalışıyordu. Balmahmut'a göndermiş olduğu 7. Tümeni 1. Tümen emrine vererek Sinanpaşa'ya hareket ettirdi. 37. Alayın bir taburu Ayvalı batısındaki Türk süvarilerine karşı gönderilirken, diğer iki taburu da Çiğiltepe'deki birliklerine takviyeye gönderildi. Ancak saat: 16:00 sıralarında İzmir ile demiryolu irtibatı ve telli muhabere kesildi. 1. ve 7. Tümenlerin süvari bölükleri ile 1. Tümenin istihkam bölüğü Sinanpaşa batısında Türk süvarilerine karşı savunma düzeni aldılar. 1. Tümen komutanı Çiğiltepe-Kılınçarslan hattını 7. Tümen komutanı emrine verdi. 7. Tümenin 23. Alayından iki tabur Boyalı'da ihtiyat olarak bırakıldı. Akşam Yunan ordu komutanı 2. Kolordunun 15. Tümeni de emrine alıp, Bavurdu-Çay hattına taarruz etmesini ve taarruzu 28 Ağustos sabahı başlatmasını emretti. Yunan 1. Kolordusu'nun da Çiğiltepe mevzilerini korumasını istedi. 26 Ağustos akşamı bu emirleri alan 1. Kolordu Komutanı 27 Ağustos sabahı Kalecik Sivrisi ve Çiğiltepe hatlarını topçu desteğinde savunmaya başladı (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 112-113).

6. Büyük Taarruz'da Çiğiltepe Savaşı ve Çiğiltepe'nin Alınması

Çiğiltepe'yi almak için 57. Tümen görevlendirilmişti. Komutanı Albay Reşat Bey 26 Ağustos 1922 günü sabah saat: 4:30'da Taşarası kuzey tepesindeki gözetleme noktasındaydı. Saat: 5.00'de başlayan topçu ateşi sonrasında 176. Alay iki taburu ile Çiğiltepe-Kızıldaş yaylasına güney cepheden ilerlemeye başlayınca Yunan ordusu hem birlikleri hem de gözetleme noktasını topçu ateşine tuttu. 176. Alayın 1. Taburu ile hücum taburu Kumpınartepesi gerisinde ihtiyatta bekliyordu. 39. Alay Üçüğürdan sırtlarından Kızıldaş yaylası mevziine doğru batıdan ilerledi. Arazi çok sarp, ormanlık ve derin uçurumlarla dolu olduğu için ilerleme yavaş oluyordu. 37. Alay da batı yönünden ancak saat: 10:45 sıralarında Ayıalanı tepelerine ulaşabildi. İki taburunu birinci hatta açarak Kırka doğrultusunda ilerlemeye başladı. Bu alayın hareketi gözetleme tepesinden görülmediği için 37 ve 38. Alayların emir ve komutası tugay komutanına verilerek Üçüğürdan tepesine gönderilmişti. 39. Alayın sol yanının açık olması nedeniyle tugay komutanı 37. Alayın bir taburunu Kırka'daki düşmana karşı mukavemet göstermesi için burada yerleştirdi. Alayı doğuya doğru 39. Alayın kuzeyinden Kızıldaş yaylası kuzeyine doğru yönlendirdi. Saat: 12:00 sıralarında bu alay 39. Alay hizasına doğru geldiğinde saat: 11.00 gibi 39. Alay hücum mesafesi kadar düşmana yaklaşmıştı. Düşmanın el bombası ve tüfek bombaları taarruzuna rağmen tel engellerini keserek süngü hücumu ile Kızıldaş batı siperlerine kadar varmıştı. Karşısındaki 5. Yunan Alayının taburu kuzey doğudaki Fundalıktepe siperlerine çekilmişti. 176. Alayın soldaki ikinci taburu güneyden Kızıldaş yaylası siperlerinin 200 metre yakınına kadar sokuldu. Sağdaki tabur ile arası fazla açıldığı için tümen ihtiyatındaki tabur iki tabur arasında birinci hatta muharebeye dahil oldu. Fakat Çiğiltepe mevzilerine girilemedi. 57. Tümenin sahra bataryası Kumpınartepesine mevzi nakli yaptı (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 99).

Kızıldaş yaylasında 37 ve 39. Alaylar topçu desteği ile Fundalıktepe'ye taarruz ederken, 176. Alayın 1. ve 2. Taburları da güneyden Çiğiltepe ve Kızıldaş hattındaki siperlere 16:30 sıralarında hücumla başladılar ve ele geçirdiler. 37. ve 39. Alaylar da saat: 16:45 sıralarında Fundalıktepe'yi aldılar. Böylece 57. Tümen Çiğiltepe sırtlarındaki tepeler hattına hâkim oldu. Türk birlikleri sürekli Çiğiltepe'deki düşman istinat noktasına taarruz ettiler. Ancak Yunanlar Çiğiltepe ile daha kuzeydeki tepede şiddetli bir direnç gösteriyordu. Yunan Ordusu'nun Çiğiltepe etrafına çektiği tel engellerine Türk birlikleri 50 metre yakınına kadar vardıkları halde

düşman topçusunun Çiğiltepe ve kuzeydeki tepeden şiddetli top atışları yüzünden Türk birlikleri Fundalıtepe'ye geri çekilmek zorunda kalmışlardır. 57. Tümen komutanı ihtiyatta bekleyen son birliklerini de 176. Alay ile 39. Alay arasındaki hatta yerleştirerek tekrar taarruz emri verdi. Hava kararmak üzere iki tarafın topçu atışları devam ediyordu. Saat 20:00 sıralarında Türk hücum taburu ileri hatta yaklaşarak güneyden 176. Alay, batıdan da 39. Alay ve 37. Alay saat 22:00 ye kadar taarruza devam ederek tel örgülere kadar vardılar. Ancak Yunan direnişi devam ettiği için daha fazla gidemediler ve Fundalıtepe hattına tekrar çekildiler. Çiğiltepe mevzii üç sıra kazıklı tel engeliyle tahkim edilmiş durumdaydı. Akşamın bu saatinde cephe azalmış, birlikler birbirine karışmış, kayıplar çok, yorgunluk çok fazlaydı. Tümen komutanı taarruzu ertesi sabaha bırakarak, bulunulan hattı savunma emrini verip, gece boyunca birliklerin düzenini tekrar sağlamak için taarruzu durdurdu. Hücum taburunu tekrar tümen ihtiyat birliği olarak düzenledi (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 103).

57. Tümen birlikleri bütün gayrete rağmen sarp bir arazi ve çok iyi hazırlanmış mevzileri bulunan Çiğiltepe'yi zayıf topçu desteğiyle almayı başaramadılar. Sabah başlayan taarruzlarla Belentepe, Tınaztepe ve Kılınçarslan Tepelerini diğer Türk birliklerinin aldığı haberi duyulmuştu. Ancak Çiğiltepe ile ilgili mücadelelerde sonuca gidilemiyordu. Bu başarısızlık tümen komutanı dahil bütün subay ve erlerde büyük bir üzüntü oluşturdu (Görgülü, 1992, s. 25).

Tümen komutanı Albay Reşat Bey kolorduya durumla ilgili bir rapor gönderip, taarruza devam edeceğini ancak 14. Tümen bölgesindeki ağır topçu ile destek verilmesi gerektiğini bildirdi. 27 Ağustos 1922 günü sabah erken Kızıldağ yaylasına giderek birinci hattaki birliklerin yanına gidip, görüştü ve gözetleme noktasına döndü. Saat: 8:30 sıralarında 14. Tümen bölgesindeki ağır topçular Çiğiltepe Yunan istinat noktasına top ateşi açıtsa da mermiler aşarak daha ilerilere düştüğü için sonuç alınamıyordu. Mesafeler ayarlanıp, ağır topçunun ateşinin saat: 9:30 sıralarında yeniden başlaması sağlandı. 57. Tümenin kendi topçuları ile birlikte Çiğiltepe ve kuzeyindeki tepeye top atışları yapıldı. Saat: 9:00 sıralarında kolordu komutanı Sinanpaşa Ovasına hâkim olunması için yarım saate kadar Çiğiltepe'nin zapt edilmesini emretmişti. Saat: 9:45 gibi topçu ateşleri Çiğiltepe tahkimatını tahrip ateşine tutmuş olsa da cephe azlığından sonuca gidilemedi. Çiğiltepe bir türlü alınamıyordu. Düşmanın topçu ateşi de devam ettiği için her sıçrayan er vuruluyordu. Bu arada Yunan kuvvetlerinin yaptığı karşı taarruz püskürtülmüştü. Saat: 11:00 sularında iken Reşat Bey'in birliklerinde şehit sayısı artmıştı. 4. Kolordu ve 1. Ordudan sürekli gelen telefonlar ve bir türlü zafere ulaşamama durumu 57. Tümen Komutanı Albay Reşat Bey'in sıkıntısını artırıyordu. Saat: 11:20'de Mustafa Kemal Paşa Reşat Bey'e telefonda hedefe niçin ulaşamadığını sorduğunda "yarım saat sonra bu hedeflere ulaşacağız kumandanım" diye söz vermiş, ancak söz verdiği saatte hedefe ulaşamadığı gerekçesiyle intihar etmiştir (Baş, 2020, Reşat Çiğiltepe Maddesi). Cebinden çıkan bir notta: "Muvaffakiyetsizlik beni hayatımdan bîzar etti" yazılıydı. Bunun akabinde durum 4. Kolordu'ya bildirilince Kızıldağ Yaylasında bulunan tugay komutanı gelip, emir ve komutayı ele almıştır. Tümen komutanının intiharından yarım saat sonra Yunan kuvvetlerinin Tınaztepe bölgesinden tamamen sürüldükleri ve dağılık bir surette Sinanpaşa Ovasına çekildikleri haber veriliyordu (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 124).

Afyon'un güney cephelelerinden bozularak perişan bir halde çekilip, Sinanpaşa Ovasına inen Frankos ve Papulos kuvvetlerinin 1., 7. ve 4. Tümenlerinin sayıca yarıya düştüğü, karşısında süvari birliklerini gören askerlerinin süvari diye bağırarak telaş içinde kaçıştıklarını, subayların gayretine rağmen askeri durduramadıklarını General Frankos savaş sonrasında anılarında yazmıştır (Altay, 1970, s. 338).

27 Ağustos günü Çiğiltepe'de düşmanın iyi savunma yaptığı, bu yüzden Çiğiltepe'nin bir türlü alınmadığı haberi gelince 5. Süvari Kolordusuna bağlı 2. Tümenin Kırka ve Paşaköy istikametinde taarruz etmesi emri verildi. Ancak bu istikamet Kırka-Sinanpaşa arasını tutan düşman birlikleri tarafından kapatılmış ve Çiğiltepe kuzeyindeki düşman topraklarının tesiri altında idi. 2. Tümen bu taraftan taarruza başlayınca düşmanın sert mukavemeti ile karşılaştı. Fakat

kuzeydeki düşman ihtiyat kuvvetlerinin Çiğiltepe'deki Yunan kuvvetlerine yaptıkları takviyeleri engelledi. Yunan birliklerinin kuzeyden aldığı takviyelerin önü kesilince Çiğiltepe'deki direnci kırılmıştır (Altay, 1949, s. 46-47).

57. Tümenin karşısındaki Yunan birliği doğusundaki mıntikalarda bulunan Yunan birliklerinin de Sinanpaşa Ovasına döküldüklerini görünce Çiğiltepe mevzilerinde tutunamayarak korku ve telaş içerisinde adı geçen ova ve daha kuzeye çekilmeye başlamışlardır (BCA-ATASE Arşivi, İSH-21 1789 22, Harp Raporu, s. 1). Çekilme sırasında Türk süvari birliklerine rastlayınca dağınıklık ve şaşkınlıkları iyice artmıştır. 57. Tümen 27 Ağustos saat: 17:30 sıralarında Çiğiltepe ve kuzeyindeki istinat noktalarını tamamen almış, burada toplanan birlikler gece Paşaköy ve Sinanpaşa'ya doğru harekete geçmişlerdir (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 128).

7. Sinanpaşa (Sincanlı) Ovası'nın Düşmandan Temizlenmesi

26 Ağustos 1922 günü sabah saat: 8:30'da 5. Süvari Kolordusu'nun 2. Süvari Tümeni Çayhisar'ın 5-6 km güneyinde, 1. Süvari Tümeni 1. alayı ile Çayhisar'da büyük kısmı 2 km güney batısında, 14. Süvari Tümeni ve 5. Süvari Kolordusunun Karargâhı da Yörükmezari'nda bulunuyorlardı. Kolordu'nun telsiziyle sahra topçu taburu düzgün yol olmadığı için Güdübez'de kalmıştı. Asker yorgun ve bütün geceyi yolda geçirmelerine rağmen moralleri yüksekti. Doğudan top sesleri geliyordu (Altay, 1949, s. 45).

5. Süvari Kolordusu Komutanı saat: 8:30 sıralarında 14. Süvari Tümeni'nin Tokuşlar güneyindeki koruluğa kadar varıp, batıya karşı kolordunun yan ve gerilerini korumasını, keşif bölüklerini demiryoluna kadar takip ederek demiryolu hattını birkaç yerden tahrip etmesini ve Altıntaş yönünde düşmanın olup olmadığını tespit edilmesini, 1. Süvari Tümeniyle arasındaki hattın Hisartep-Düzağaç-Başkimse (1. Tümen dahil) olduğunu, 2. Süvari Tümenin Çayhisar güney doğusundaki hakim tepeleri (Kızıltepe) elde bulundurmasını emretti. Saat 9:15'te hareket eden 14. Süvari Tümeni 5. Alayı ile Kınık ve Çobanöz köylerini işgal ederek batı kısmına yerleşti. Kınık'tan Tazlar yönüne gönderilen keşif kolları Tazlar'dan Yunanların ateşiyle karşılandı. 3. Süvari Alayı kuvvetli bir keşif bölüğünü tahrip müfrezesiyle beraber Altıntaş ve Dumlupınar arasının keşfedilmesi ve bu hatta demiryolunu tahrip etmekle görevlendirmişti. 34. Süvari Alayı bir bölüğü ile Tokuşlar köyünü işgal etti. 14. Süvari Tümenin önemli bir kısmı Tokuşlar koruluğunun hâkim noktalarına yerleşti. Süvari Kolordu Komutanı Çayhisar'a gidip, 1. Tümeni buraya yerleştirdi. Bu Tümen Sinanpaşa (Sincanlı) ile Ayvalı arasında Küçükühyük'e yönelmesini ve 1. Ordu karşısındaki Yunan tümenlerine geriden taarruz etmesini emretti (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 104).

Aynı zamanda 2. Tümeden Çayhisar'a gelen süvari bölüğünü de Kırka yönüne keşif için gönderdi. 2. Süvari Tümeni Çayhisar'ın güney tepelerine ulaşırken Kırka'dan bir Yunan bataryasının ateşine uğradı. Yunan bataryası Çayhisar'dan Sinanpaşa'ya giden bölüğe de ateş açtı. Saat: 11:15'te Süvari Kolordusundan Orduya yazılan ilk raporda: 1. Tümen'in Sinanpaşa-Ayvalı arasından Küçükühyük'e yöneleceğini, 2. Süvari Tümeni'nin Çayhisar'da yerleştiğini, 14. Süvari Tümeni'nin Tokuşlar'da bulunduğunu arz ediyordu. 5. Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin Paşa 2. ve 14. Tümenlerini kuzeye göndermek istiyordu (Altay, 1949, s. 45).

Ancak buldukları mevzilerin batısında Yunan 2. Süvari Tümeni ile Yunan 2. Tümeni'nin olması buradaki birliklerin batıya karşı dikkatli ve uyanık olmaları gerektiğinden bütün kuvvetlerini gönderemiyordu. Süvari Kolordusu Komutanı saat: 12:00'de 1. Tümen'in Sinanpaşa-Ayvalı arasından Küçükühyük'e ilerlemesini ve Sinanpaşa'daki zayıf düşmanı arkadan vuracak Paşaköy, Balmahmut, Çatkuyu yönlerini keşfederek tedbir almalarını emretti. 2. Süvari Tümeni'nin ise Çayhisar'ın doğu sırtlarını tutmasını, bir alayını da Sinanpaşa yönüne sürmesini istedi. 14. Süvari Tümeni'nin de bir alayını Düzağaç üzerinden Akçaşehir (Akçaşar) güney tepesine doğru giderek, tahrip müfresine destek olmalarını, Başkimse ile Yelgediği-Ulucak ve Küçükköy (Yıldırım Kemal)-Hamurköy yönlerini gezip keşfetmelerini emretti. 2. Süvari Tümeni saat: 15:00'te Süvari Kolordusu emriyle 13. Süvari Alayı'ndan bir bölükle 1.

Tümen'in taarruzunu kolaylaştırmak için Sinanpaşa'daki Yunan Süvari ve İstihkam bölüklerine taarruz etmesine rağmen Yunan kuvvetlerini buradan atamamıştır. 13. Süvari Alayı'nın bu bölüğü akşama kadar muharebeye devam etti. Akşam ortalık kararırken 2. Tümen 20. ve 4. Alaylarıyla Kırka batı sırtları ve köy içine doğru taarruz etti. 13. Alayı (bir bölüğü eksik) ve 2. Alaylarını Çayhisar'ın doğu kısmında ihtiyata çekti. Yunanlılar daha önce Kırka çevresinden yapılan Türk taarruzunu püskürtmüştü. Çünkü mevzilerini tel çitleri ile çevirmişler ve tam bu sırada takviye de almışlardı. Bunun için Türk taarruzu saat: 22:00'ye kadar sürmesine rağmen sonuca gidilemedi. Bunun akabinde Yunanlılar karşısında 13. Alay bırakılarak tümen Çayhisar tarafına çekilip, geceyi burada geçirdi (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 105).

1. Tümen de 5. Süvari Kolordusu emriyle saat: 12:00'de 21. Alayı önde, 10. ve 11. Alayları sağ ve sol gerilerinde ikinci hatta, 14. Alay ile batarya bölüğü orta geride üçüncü hatta, olduğu halde Sinanpaşa-Ayvalı arasından Küçükühyük yönüne ilerlemeye başlayınca bir Yunan bataryası ateş açtı. Buna karşı 1. Tümen bataryası da hemen ateş açmıştır. Bu ateşe Çayhisar'da bulunan 2. Tümen topçusu da destek vermiştir. 1. Tümenin öncü alayı Ayvalı güney tepelerine vardığında, Balmahmut'tan yeni gelen 7. Yunan Tümeni 37. Alayının bir taburunun ateşiyle karşılaşsa da taarruza devam ederek ayvalı güney tepelerini işgal etti. Akçaşehir doğusundan kuzeye gönderilen 10. Alay keşif bölüğü saat: 15:00'te Başkimseyi işgal etti ve demiryolu hattının yüz metrelik kısmını tahrip etmeyi başardı. Öncesinde batıdan 14. Tümen tahrip müfrezesi de demiryolunda tahribat yapmış, böylece Yunan birliklerinin asker ve mühimmat naklettikleri demiryolu birkaç yerinden tahribata uğratılmıştı. Saat: 17.30'da 37. Yunan Alayı'nın bir taburu Balmahmut'tan Sinanpaşa yönünde, saat: 18:30'da ise başka bir Yunan taburu Bulca'dan Ayvalı yönüne ilerlemiş, 1. Türk Süvari Tümeni'ne taarruz etmişti. Akşam olup hava kararınca Yunan taarruzu durdu. Türk tarafı da geceyi dinlenerek geçirmek üzere taarruzu durdurdu. Yunanlılar gece saat: 01:50 sularında ayvalı batısında 21. Süvari Alayı'na bir baskın yapmaya kalktıysa da hemen püskürtüldüler. 1. Tümenin büyük bir bölümü geceyi Düzağaç'ta geçirdi. 14. Tümen Komutanı 3. Süvari Alayı'nı Akçaşehir güney tepelerine gönderip, keşif bölüğü ve tahrip müfrezesini bu alayın emrine vermiş ve Yelgediği-Hamurköy ve Küçükköy (Yıldırım Kemal) bölgesinin keşfedilmesi ve demiryolu hattının tahrip edilmesi ile görevlendirmişti. 3. Süvari Alayı Akçaşehir'in (Akçaşar) güney tepelerine vardığında keşif bölüğü Yunan Demiryolu Koruma Birliği ile muharebe ediyordu. Keşif ve tahrip bölükleri Başkimse bekleme kulübesi yanındaki köprüyü ve demiryolu hattında birkaç yeri tahrip etmişlerdi. Bu muharebeler sırasında Teğmen Selahaddin ve dört er şehit olmuş 15 er de yaralanmıştı. 14. Tümen'in 3. Alay görev bölgesi haricindeki görev muntıklarında zayıyatı yoktu. 14. Tümen'in bir alayı Akçaşehir, bir alayı Kınık-Çobanözü, iki alayı da Tokuşlar bölgesinde geceyi geçirdi (Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt, Batı Cephesi, 6. Kısım 2. Kitap, 1967, s. 106).

Gün boyu yapılan muhtelif yerlerdeki muharebeler ile düşmanın ihtiyat kuvvetlerinin Çiğiltepe'yi takviye etmesi büyük oranda engellendi. 14. Tümen'in kuzey ve batıya doğru yaptığı keşif bölgelerinde düşman görülmemişti. Ancak Elvanpaşa'nın Yunan kuvvetlerince tutulduğu haberi ulaştı. Bu gece iyi hazırlanmak gerekiyordu. İaşe kolları gelemediği için askerlerin iaşesinin köylüler tarafından canla başla karşılandığı müşâhede edilmiş, köylüler her türlü yardım için koşmuşlardır. Tokuşlarda Haydar Ağa tarafından Fahrettin Paşa ve birliği misafir edilmiştir (Altay, 1949, s. 46-47).

Afyon savaşında 1. Ordu birlikleri yoğun topçu ateşi ile başlayıp, piyadelerimizin taarruzuyla da Belentepe, Erkmantepe Sırtları, Çeliktepe ve Tınaztepe'yi ele geçirince Yunan birlikleri 1000 metre aşağılardaki Sinanpaşa Ovasına çekilmişti. Ayrıca 2. Ordu birlikleri de Kazuçurantepe ve Kırantepe'yi ele geçirmişti (Yazman, 1972, s. 41). Türk birliklerince alınan bu tepelerden kaçan Yunan askerleri Sinanpaşa Ovası'nda Küçükühyük-Garipçe bölgesinde toplanmaya başlamışlardı. 5. Türk Süvari Kolordusunun Sinanpaşa Ovası'nın batısını tutması ve Uşak tarafındaki Yunan ihtiyat birlikleri ile Sinanpaşa ovasının Küçükühyük-Garipçe

bölgesinde toplanan Yunan birlikleri arasındaki irtibatı kesmesi, demiryolu hattını tahrip edip, Balmahmut Bölgesi'ne de taarruz etmesi sonucu buradaki düşman birliklerinden kaçanlar Sinanpaşa Ovası'nın kuzeyinde bulunan Küçükköy'de (Yıldırım Kemal) toplanarak yeniden mücadele etmek istemiş, ancak burada da tutunamayınca Dumlupınar ve Çalköy tarafında toplanmaya başlamışlardır.

Yunan kuvvetleri Sinanpaşa ovasının batısı olan Elvanpaşa bölgesindeki birlikleriyle yeni bir hat kurmayı planlıyorlardı. Düşmanın buradaki kuvvetlerine 28 Ağustos sabahı Türk Süvarisi -topçu birliğinin desteği ile- taarruz edince, Elvanpaşa'daki Yunan kuvvetleri de dağılmıştır (Üçüncü, 2010, 61-62).

Erkan-ı Harbiye Reisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine gönderdiği 28.08.1922 tarihli raporunun b ve c maddelerinde:

b. Daha cenûbda Meşecik sırtından Ahır Dağı'na kadar olan mıntıkadaki ta'arruz kuvvetlerimiz takriben üç saat zarfında düşmanın tel örgüsüyle takviye edilmiş mevâzi'-i asliyesinden kısım-ı a'zamını iskât etmiştir. Akşama doğru ve gece düşmanın bazı nikâtda yaptığı mukâbil ta'arruzlar muvaffakiyetle def' ü tard ve düşman eline geçen aksâm-ı sâire tekrar süngü hücumlarıyla istirdâd edilmiştir.

c. Kuvvetli süvârî kıta'âtımız dün 26/8/(13)38 saat 8'den i'tibâren Ahır dağlarından Sıçanlı (Sincanlı) Ovası'na sarkarak düşmanın tamamen gerilerine ve düşmanın Afyon'la Dumlupınar arasında hattı üç mahalden tahrib etmiştir (BCA, 30-10-0-0 54 355 12, Harp Raporları, s. 9).

şeklinde Sinanpaşa ovasının batısındaki savaşın son durumu ifade edilmiştir. Buna göre Sinanpaşa ovasında son kalan Yunan askerleri Kırka-Ahmet Paşa arasındaki birliklerdir. 5. Türk Süvari Kolordusunun 2. Tümeninin bu birlikler üzerine yaptığı son taarruzlar ile (Kırka-Kınık-Tazlar-Elvanpaşa hattından Murat Dağı'na kadar yerleşen Türk birliklerince) bu birliklerin de Elvanpaşa ve Uşak tarafındaki ihtiyat birlikleri ile irtibatı kesilmiştir. Bundan dolayı ihtiyat birliklerinden destek alamayan son Yunan birlikleri de hızla Sinanpaşa ovasını terk ederek Dumlupınar ve Çalköy istikametine çekilmişlerdir. Böylece Sinanpaşa Ovası düşmandan temizlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Türk Ordusu'nun Büyük Taarruz'daki başarısı bir tesadüf değil planlı hazırlanma, çalışma ve önceden tatbikatlarının yapılması sonucunda Türk askerinin azim, gayret ve inancı ile kazanılmış bir zaferdir. Bu çerçevede Türk Ordusu Büyük Taarruz Savaşı'nda başarılı olup, Batı Anadolu'yu düşmandan temizlemek üzere Çay, Akşehir ve Ilgın bölgesine konuşlanarak savaş planlarını icra edebilmek için hazırlıklarını tamamlamıştır. Hazırlık çalışmalarında gizlilik prensibi uygulanmıştır. Yapılan hazırlıklar sonunda 26 Ağustos 1922 günü sabah saat: 05:00 sıralarında I. Ordu birlikleri Erkmentepe ve Belentepe'den başlattığı taarruzunu, Tınaztepe ve Kılınçarslan tepelerinde sürdürmüş Yunan birliklerini bozguna uğratmıştır. Çiğiltepe Savaşı'nda 26 Ağustos'ta başarı sağlanamamıştır. Bunun için süvari birlikleri devreye girmiştir. 5. Süvari Kolordusu Çiğiltepe'den Toklu Sivrisi'ne kadar Ahır Dağı'nın dar ve tehlikeli geçitlerini bir gecede geçerek, Sinanpaşa Ovası'nda düşmanın Kırka-Sinanpaşa hattına batıdan sarkıp, hiç beklemedikleri yönden taarruz etmiştir (Türksoy, 2004, s. 62).

Bu taarruzla Yunanların Uşak bölgesindeki ihtiyat birlikleri ile yardım isteyen diğer birliklerini takviye etmeleri engellenmiştir. Telgraf hatları kesilip, demiryolu tahrip edildiği için İzmir'deki komutanları ile de irtibatları kesilmiştir. Sinanpaşa-Kırka hattındaki Yunan birliği Çiğiltepe'deki birliklerine yardım edemedikleri için 27 Ağustos'ta Çiğiltepe Türk birliklerince alınmıştır. Buradan korku ve telaşla kaçan Yunan askerleri Sinanpaşa Ovasında Paşaköy-Sinanpaşa-Kırka istikametine yönelmişlerdir. Sinanpaşa Ovası'nda son kalan bu Yunan birlikleri ile Küçükhüyük-Garipçe bölgesinde toplanmaya çalışan diğer Yunan birlikleri Türk taarruzuyla hezimetle uğratılmışlardır. Böylece Sinanpaşa Ovası düşmandan temizlenmiştir.

Çiğiltepe'nin alınması Yunan ordusunun önemli direnç noktalarından birisinden de mahrum kalması demektir. Çiğiltepe'yi kaybetmeleri Sinanpaşa ovasında tutunamayacakları anlamına gelmekteydi. Bunun için Uşak bölgesindeki ihtiyat birliklerini can simidi olarak görmüşlerdi. Ancak bunu daha öncesinde hesaplayan Türk Süvari birlikleri Sinanpaşa ovasının arkasına sarkarak düşman birlikleri arasındaki irtibatı kesince Yunan birlikleri Sinanpaşa ovasını tamamen terk etmek zorunda kalmışlardır.

Kaçan düşman birlikleri Küçükköy (Yıldırım Kemal) İstasyonu ve Dumlupınar bölgesine sığınarak, orada toparlanıp, mücadeleye devam etmeyi planlamıştır. Yine 2. Ordu birlikleri de Kütahya tarafından Afyon topraklarının kuzeyinde konuşlanmış Yunan kuvvetlerini yenip, Balmahmut ve Sinanpaşa Ovası'na doğru kaçan Yunan birliklerini kuzeyden çevreleyerek, güneyden I. Ordu'nun takip ettiği birliklerle beraber Sinanpaşa Ovası'nda bütün Yunan kuvvetlerini imha etmeyi hedeflemiştir. Ancak batı yönünde açık kalan yerden Yunan birliklerinin bir kısmı Uşak-İzmir istikametinde kaçıya devam ederken diğer bir kısmı da yine Dumlupınar Çalköy bölgesinde toplanmıştır. 30 Ağustos 1922 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutan yetkisiyle yönettiği Türk Ordusu buradaki Başkomutan Meydan Muharebesi'ni de kazanarak Büyük Taarruz savaşını başarı ile zafere ulaştırmıştır. Bu savaşta bozguna uğrayan Yunan kuvvetleri İzmir yönünde sürekli kaçmıştır. Türk Ordusu da takip ederek 9 Eylül 1922 tarihinde en son Yunan kuvvetlerini Ege Denizi'ne dökmüştür (Yazman, M. Ş., s. 1-13).

Büyük Taarruz'un zaferle taçlanması akabinde Türk Ordusu Batı Anadolu'nun diğer yerlerindeki düşman kuvvetlerini tamamen Anadolu'dan temizlemek için günü gününe takiplerini yapıp, harp raporlarını Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa imzasıyla İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine göndermiştir (BCA, 30-10-0-0 54 355 12, Harp Raporları, s. 1-7).

Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Reisi Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya askeri plan, dâhiyane sevk ve idaresi ile Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ndeki başarılarından dolayı Heyet-i Vekile ve Türk Milleti adına memnuniyeti ve tebriklerini bildirmiştir (BCA, 30-10-0-0 54 355 3, Tebrik Telgrafı, s. 1).

Düşmanın Anadolu topraklarından temizlenmesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Millî Mücadele boyunca düşmana karşı mücadele edilirken üstün gayret ve hizmetleri tebrik etmek amacıyla üstün hizmet madalyaları vermiştir. Batı Anadolu'nun düşmandan temizlenmesinden sonra İcra Vekilleri Heyeti 29.03.1339 (1923) tarihindeki toplantısında 2395 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Savaşı'nda gayretleri ve fedakârlıkları ile öne çıkmış 429 askere İstiklâl Madalyası vermiştir (BCA, 30-18-1-1 7 14 16, Bakanlar Kurulu Kararı, s. 1).

Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesinde Türk ordusunun kazandığı büyük zafer Yunan komutan ve askerinin askerî, insanî ve ahlâkî açıdan insanlık, maneviyat ve medeniyet düşmanı olduklarını da belgelemiştir. Çünkü savaşmadan Anadolu ve Rumeli topraklarımızı başka devletler adına işgal etmişlerdir. Bu işgal sırasında ilerlerken de Büyük Taarruz'da yenilip, kaçarken de yakıp, yıkarak gitmişlerdir. Hak etmeden kazanma uğruna kapitalist büyük devletlerce kullanılmaya müsait bir millet olduklarını göstermişlerdir.

Netice olarak Büyük Taarruz Türk Milleti'nin birlik olup, her şeyiyle ordusunun yanında olduğu, varlık mücadelesidir. Vatan toprağına göz diken her düşmanın sonunun ne olacağı bütün dünyaya ilan edildiği büyük zaferdir. Bu zafer içerisinde Çiğiltepe'nin fethi ve Sinanpaşa Ovası'nın düşmandan temizlenmesi Türk askeri ve süvarisinin üstün gayretinin tezahürüdür. Komutan emriyle sonunu düşünmeden ölüme koşmanın bir semeresidir.

Kaynakça

26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Haritası, TTK Kütüphanesi, H/0291.

Altay, F. (1949). *İstiklâl Harbimizde Süvari Kolordusu*. İstanbul: İnsel Kitabevi.

- Altay, F. (1970). *Görüp geçirdiklerim 10 yıl savaş (1912-1922) ve sonrası*. İstanbul: İnsel Yayınları.
- Altıntaş, A. (2010). Büyük Taarruzun askeri hazırlıkları. G. Şahin (Ed), *Atatürk ve Büyük Taarruz kahramanlarına armağan* içinde (ss. 41-78). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Arı İnan'ın Şükrü Sökmensüer ile 15.02.1972 tarihinde yaptığı mülakat, TTK Arşivi, ATAM 7 18 2.
- Atatürk Kocatepe'de, TTK Arşivi, TTK 264 5.
- Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Nurettin Paşa, Yakup Şevki Paşa, Fahrettin Altay, Asım Gündüz, Muzaffer Kılıç, Salih Bozok 26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz öncesi Akşehir'de, TTK Arşivi, GHDT 240 36 1., Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruz öncesi poligonda atış taliminde, TTK Arşivi, KHO 242 1.
- Aybars, E. (1996). Millî Mücadele'de İngiliz basını 1. 10. *Millî Egemenlik Sempozyumu (Büyük Taarruz ve Sonuçları)*, (7 Mayıs 1996 *Gazi Anadolu Teknik Lisesi-Afyon*) içinde (ss. 79-118). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayını.
- Baş, İ. (29.10.2020). Reşat Çiyiltepe (1879-1922). *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı "Atatürk Ansiklopedisi"*. www.ataturkansiklopedisi.gov.tr
- Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım (Orbay) Paşa'ya gönderdiği 27 Ağustos 1338 (1922) tarihli harp raporu. (Çiğiltepe'de mukavemetle karşılaşılmasına rağmen 1. Ordunun bütün cephelerde zafere ulaştığını, düşmanın dağılımış halde kuzeye doğru kaçtığını bildirmiştir.), BCA-ATASE Arşivi, İSH-21 1789 22/1, Eski Kayıt No: 1592 166/6 (1-42,82).
- Belen, F. (1970). *Büyük Türk Zaferi Afyon'dan İzmir'e*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Beyoğlu, S. (2010). Kuva-yı Milliyeden Afyon Kongresine. *Millî Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar* içinde (ss. 165-183). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Büyük Taarruz ve düşmanı takip hareketi hakkında harp raporları, BCA, 30-10-0-0 54 355 12.
- Büyük Taarruz'a kadar Kocaeli, Eskişehir, Afyon, Aydın ve Trakya bölgelerine ait harp raporları, BCA, 30-10-0-0 54 354 34.
- Büyük Taarruz'da düşmanın takibinde büyük fedakarlıklarda bulunan 429 kişiye İstiklal Madalyası verilmesi, BCA, 30-18-1-1 7 14 16.
- Büyük Taarruz'da Kocatepe'de Atatürk'ün görüşü açısından 26 Ağustos 1922 Saat: 06:00 itibarıyla düşman sıklet merkezlerini gösteren harita, TTK Arşivi, H 0233.
- Büyük Taarruz'da Türk Ordusu'nun başarısından dolayı Bakanlar Kurulu'nun 28.8.1922 tarihli tebrik telgrafi, BCA, 30-10-0-0 54 355 3.
- Büyük Taarruz'dan hemen sonra Komutanlar: Kazım Karabekir Paşa, Ali Sait Paşa, Kazım Paşa, Cevat Paşa, Fevzi Paşa, Ali Hikmet Paşa, Topçu Emin Paşa, İzzettin Paşa Kemalettin Sami Paşa, TTK Arşivi, TB 150 21.
- Büyük Taarruz'un safahatını bildiren Mustafa Kemal Paşa'nın çektiği telgraflar, BCA, 30-10-0-0 54 355 7.
- Demiralay, A. (2009). *Büyük Taarruz ve Büyük Taarruz şehitlikleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Derinsu Dayı, S. E. (2010). Doğunun Sesi Varlık Gazetesine göre Büyük Taarruz. *Millî Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar* içinde (ss. 103-156). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Erdaş, S. (2014). Büyük Taarruz öncesi lojistik faaliyetler. A. Güvenç, M. Saygın (Ed), *Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu Cilt I* içinde (ss. 411-435). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Erdoğan, S. (2021). *Büyük Taarruz (Dağlarda tek tek ateşler yanıyordu)*. İstanbul: Kronik Yayınevi.
- Ezer, F. (1997). *Büyük Taarruz öncesi ikmal ve İaşe* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Gazi Mustafa Kemal, (2007). *Nutuk*. Ankara: Elips Kitap.
- Genç, R. (1996). Büyük Taarruzun gerçekleşen hedefleri. *10. Millî Egemenlik Sempozyumu (Büyük Taarruz ve Sonuçları), (7 Mayıs 1996 Gazi Anadolu Teknik Lisesi-Afyon)* içinde (ss. 167-173). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayını.
- Görgülü, İ. (1992). *Büyük Taarruz*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Kurnaz Şahin, F. (2014). Büyük Taarruz sırasında sıhhi hizmetler. A. Güvenç, M. Saygın (Ed), *Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 2* içinde (ss. 1251-1260). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Okay, Ş. S., Okay, M. V., Ural, Ş. ve Öztuna, Ö. (1972). *50. Yıldönümü anısına Büyük Taarruzda batı cephesi komutanları ve şehitleri*. Afyon: Afyon İl Turizm Komitesi Yayını.
- Öztoprak, İ. (1996). Büyük Taarruz ve dış kamuoyo. *10. Millî Egemenlik Sempozyumu (Büyük Taarruz ve Sonuçları), (7 Mayıs 1996 Gazi Anadolu Teknik Lisesi-Afyon)* içinde (ss. 152-166). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayını.
- Sarihan, Z. (1996). *Kurtuluş Savaşı günlüğü 4 Açıklamalı Kronoloji (Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın açılışına)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Selek, S. (1997). *Millî Mücadele (Büyük Taarruzdan İzmir'e)*. Ankara: Yenigün Haber Ajansı.
- Şahin, G. (2010). Kocatepe Ruhu (Büyük zaferin kazanılmasındaki psikolojik faktörler. G. Şahin (Ed), *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan*, içinde (ss. 227-248). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- T.C Genelkurmay Başkanlığı, (1967). *Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi, 2/6. Kısım, 1. Kitap (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- T.C Genelkurmay Başkanlığı, (1968). *Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi, 2/ 6. Kısım, 2. Kitap (1-31 Ağustos 1922)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Taş, B. (2010). Kocatepe ve Büyük Taarruz savaş alanlarının coğrafi özellikleri. G. Şahin (Ed), *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan*, içinde (ss. 7-20). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Türkmen, Z. (2010). Büyük Taarruz harekâtı. G. Şahin (Ed), *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan* içinde (ss. 79-148). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Türksoy, M. E. (2004). *Askeri ve stratejik açıdan Büyük Taarruz* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Uzun, H. (2014). Anadolu asınının özüyü Başkumandan Muharebesi. A. Güvenç, M. Saygın (Ed), *Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 2*, içinde (ss. 1082-1098). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.

Üçüncü, U. *Türk kamuoyunda Büyük Taarruz* (Doktora tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Yazman, A. T. (1972). *Hedefiniz Akdeniz! (Sakarya'dan İzmir'e kadar Büyük Taarruzun öyküsü)*. Ankara: Pamukbank Kültür Yayınları.

Yazman, M. Ş. (bt). *Büyük Taarruz nasıl oldu?* İstanbul: Kenan Kutay Matbaası.

Ekler

Ek 1

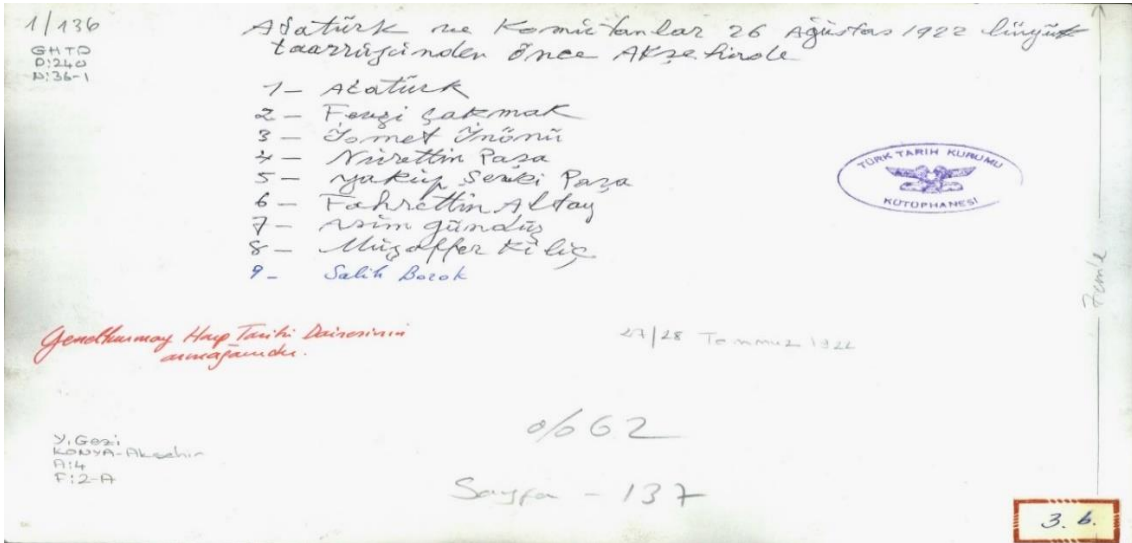

TTK Arşivi, TTK 264 5, Atatürk Kocatepe'de

Ek 2

TTK Arşivi, GHTD 240 36 1, Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Nurettin Paşa, Yakup Şevki Paşa, Fahrettin Altay, Asım Gündüz, Muzaffer Kılıç, Salih Bozok 26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Öncesi Akşehir'de (Ön yüz)

TTK Arşivi, GHTD 240 36 1, Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Nurettin Paşa, Yakup Şevki Paşa, Fahrettin Altay, Asım Gündüz, Muzaffer Kılıç, Salih Bozok 26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Öncesi Akşehir'de (Arka yüz)

Ek 3

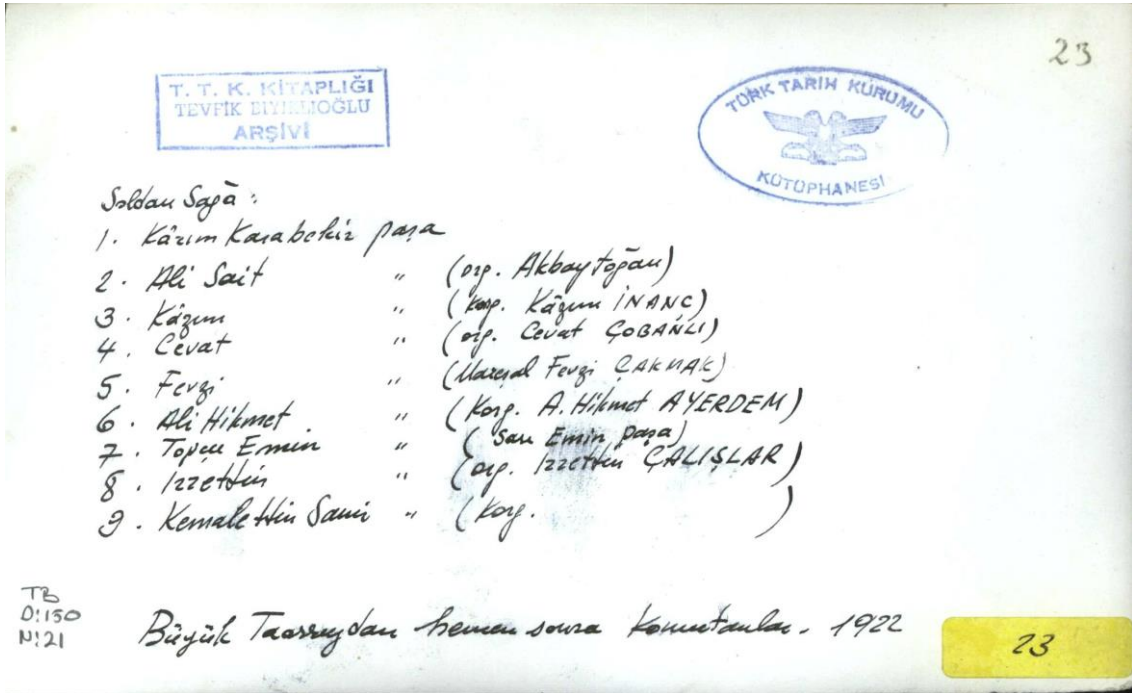

TTK Arşivi, KHO 242 1, Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruz öncesi poligonda atış taliminde

Ek 4

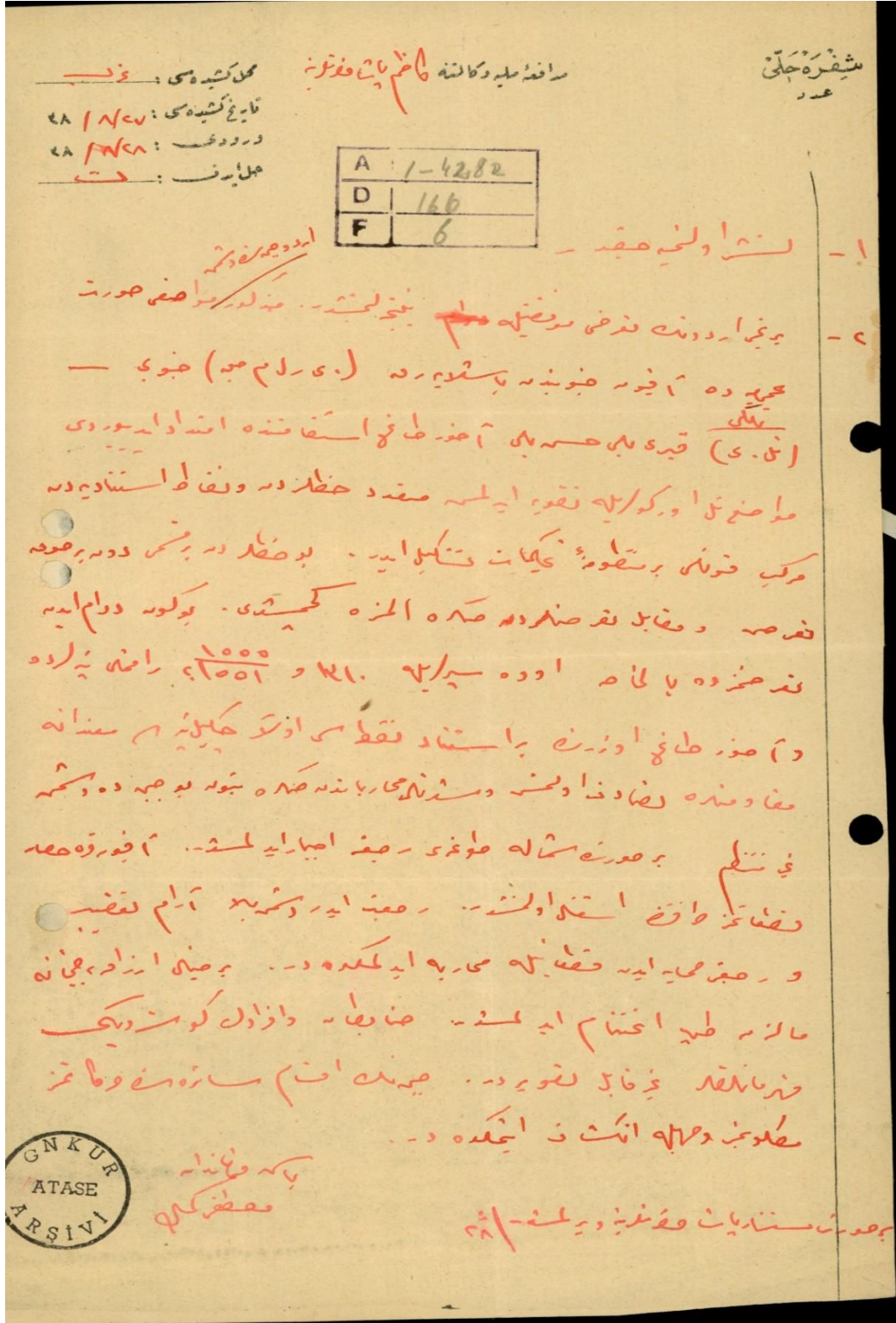

TTK Arşivi, TB 150 21, Büyük Taarruz'dan hemen sonra Komutanlar: Kazım Karabekir Paşa, Ali Sait Paşa, Kazım Paşa, Cevat Paşa, Fevzi Paşa, Ali Hikmet Paşa, Topçu Emin Paşa, İzzettin Paşa Kemalettin Sami Paşa (Ön yüz)

TTK Arşivi, TB 150 21, Büyük Taarruz'dan hemen sonra Komutanlar: Kazım Karabekir Paşa, Ali Sait Paşa, Kazım Paşa, Cevat Paşa, Fevzi Paşa, Ali Hikmet Paşa, Topçu Emin Paşa, İzzettin Paşa Kemalettin Sami Paşa (Arka yüz)

Ek 5

BCA-ATASE Arşivi, İSH-21 1789 22/1, Eski Kayıt No: 1592 166/6 (1-42,82), Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım (Orbay) Paşa'ya gönderdiği 27 Ağustos 1338 (1922) tarihli Harp Raporu. (Çiğiltepe'de mukavemetle karşılaşılmasına rağmen 1. Ordunun bütün cephelelerde zafere ulaştığını, düşmanın dağılmış halde kuzeye doğru kaçtığını bildirmiştir.)

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.